



ABC I SOCIALA INVESTERINGAR

En publikation från
Mötesplats Social Innovation



ABC I SOCIALA INVESTERINGAR JUNI 2013

1. Inledning. Om social innovation och nya trender inom finansiering.....	4
2. Begreppet sociala investeringar – vad betyder det? ...	9
3. Case, social investeringsfond i Sverige: Norrköpings kommun	17
4. Hur ser utvecklingen ut internationellt?	23
5. Case, internationell fond: Big Society Capital i Storbritannien	32
6. Den Sociale Kapitalfond i Danmark – ett år senare ..	35
7. Intervju med nationalekonom Ingvar Nilsson	40
8. Skandia och Idéer för livet – en av pionjärerna	46
9. Case, social investeringsfond i Sverige: Malmö stad	50
10. SKL om sociala investeringar.....	56
11. Case, social investeringsfond i Sverige: Ale kommun.....	61
12. PwC om att utvärdera sociala investeringsfonder	66

Utgivare:

Mötesplats Social Innovation
Redaktör: Erika Augustinsson

Texter: Erika Augustinsson och
Lotta Solding

Design:

Sustainable Studio

FÖRORD

FRÅGOR OCH SVAR OM SOCIALA INVESTERINGAR

Mötesplats Social innovation har det nationella uppdraget att fungera som en kunskapsnod för social innovation och samhällsentreprenörskap. Vi följer vad som händer inom området både i Sverige och internationellt. Vi initierar framtagandet av ny kunskap där vi ser väsentliga kunskapsluckor. Genom seminarier, debatter och omvärldsanalyser försöker vi belysa viktiga aktiviteter inom området.

Den ABC som du just nu håller i handlar om sociala investeringar, något som är högaktuellt både i Sverige och många andra länder. Hur gör man sociala investeringar, vad kan man förvänta sig för resultat och finns det bra mätmetoder?

Vi har samlat några erfarenheter inom området, där mycket ännu återstår att göra. Vi hoppas att skriften kan ge bra exempel på aktiviteter, aktörer och resultat. Samtidigt vill vi efterlysa både praktiska erfarenheter och forskning inom området.

Kontakta Mötesplats Social Innovation:

Eva Engquist
Ordförande
070 857 79 14
eva.engquist@mah.se

Hanna Sigsjö
Verksamhetsledare
070 965 54 33
hanna.sigsjo@mah.se

OM SOCIAL INNOVATION OCH NYA TRENDER INOM FINANSIERING

Allt fler är idag eniga om att vi behöver sociala innovationer för att vårt samhälle ska fortsätta utvecklas, för att vi ska få ökad tillväxt och för att våra gemensamma funktioner ska moderniseras i takt med att den tid som vi lever i förändras och förnyas.

Begrepp som social innovation, socialt företagande och samhälls-entreprenörskap brukar förklaras som initiativ som syftar till att förbättra det som saknas eller inte fungerar i samhällsbygget, och som innefattar innovativa idéer och metoder för hur vi ska lösa samhällsproblem på nya sätt.

Exempel på sociala innovationer är till exempel mikrofinans-systemet *Grameen bank* som ger små lån (så kallade mikrokrediter) till fattiga utan att kräva säkerheter av dem, så kallad hjälp till självhjälp. Ett annat exempel är danska *Specialisterna* som rekryterar it-konsulter med olika former av autism just för deras kompetens då det gäller

detaljer, logik och analys men samtidigt tar hänsyn till deras särskilda behov. I Sverige finns företaget *Allwin* som vill stoppa mat- och varusvinnet genom att på ett innovativt sätt ta tillvara på överproducerade matvaror som inte passerat bäst-före-datum, som annars slängs, och distribuera dem till behövande hjälporganisationer och individer.

Sociala innovationer finns inom alla delar av samhället i form av:

- *Gräsrotsinitiativ som på nya sätt möter sociala behov som inte tillgodoses av marknaden eller den offentliga sektorn. Ett exempel på detta kan till exempel vara gatutidningar för hemlösa som Big Issue eller Situation Stockholm.*
- *Samhälleliga innovationer där gränsen mellan olika samhällssektorer suddats ut och där innovationen riktar sig till hela samhället som till exempel olika mikrolåns-initiativ.*
- *Systemförändrande sociala innovationer som vill förändra värderingar, kulturer, strategier och politik som till exempel arbetet med att stoppa*



Initiativ som syftar till att förbättra det som saknas eller inte fungerar i samhällsbygget

klimatförändringar. (Källa: BEPA)

Att lyfta upp och främja dessa nya innovativa lösningar blir allt viktigare i ett samhälle som präglas av ansträngd offentlig ekonomi, demografiska förändringar, folkhälsoutmaningar, migration och klimatförändringar. Det är alltmer tydligt att samhällets offentliga institutioner inte kan klara sådana utmaningar utan att engagera, stimulera och samverka med företag och frivilligorganisationer och tillsammans hitta mer innovativa arbetsätt. För att vi i framtiden ska kunna »göra mer för mindre« är nya former av samarbete mellan dessa parter nödvändiga.



Varför social innovation?

Men just dessa utmaningar kan också bli några av de områden där vi hittar framtida tillväxtpotentialer. Inom EU lyfter man fram hälsoområdet, sjukvård samt gröna produkter och tjänster som områden som redan idag skapar jobb och tillväxt i Europa och visar på nya tillväxtområden där social innovation kommer att spela en stor roll. Det är i första hand inom områden med en blandad ekonomi och där såväl offentliga, privata som ide-

ella organisationer är verksamma.

I samband med detta uppstår nya sorters företag, en slags hybrider som kombinerar vinstintresse med ett mål att göra en samhällsinsats, de kallas sociala företag (social enterprises). EU räknar med att det idag finns cirka två miljoner så kallade »social economy enterprises« vilket motsvarar cirka 10% av Europas företag. Enbart i Storbritannien räknar man med att det för några år sedan fanns drygt 60.000 sådana företag som omsatte cirka 24 miljarder pund och har fler än 800.000 anställda.

Nya former av finansiering

Men behovet av sociala innovationer kräver också nya finansieringslösningar. De senaste åren har vi sett flera nya plattformar, idéer och lösningar ta form, som syftar till att öka tillgången till kapital för social innovation och sociala företag. Lösningar som på olika sätt tar hänsyn till behovet av långsiktighet, hållbarhet och de sociala innovationernas och företagens tvärspektoriella karaktär. Det mest kända exemplet på detta är utvecklingen av mikrokrediter och mikrolån. Andra exempel är *crowdsourcing-plattformar* och utvecklingen av sociala investeringsfonder,

10%

EU räknar med att det idag finns cirka två miljoner så kallade »social economy enterprises« vilket motsvarar cirka 10% av Europas företag.

såväl statliga som privata.

En annan trend som framförallt påverkat den privata sektorns investerare är vad man kallar för *impact investment*, det vill säga att man kräver såväl rimlig finansiell som samhällelig avkastning på sin investering.

Inom den traditionella filantropin ser man även trenden *venture philanthropy* breda ut sig, där man använder metoder och koncept från traditionella investeringar för att mer effektivt nå målsättningen att göra en samhällsinsats.

I kölvattnet av detta kan man också se ökade krav på rapportering, insyn och mätbarhet i de verksamheter som man investerar i. Nya metoder för resultat- och effektmätning växer fram som tar hänsyn till såväl finansiella som samhällsnyttiga effekter.

”

En annan trend som framförallt påverkat den privata sektorns investerare är impact investment

SOCIALA INVESTERINGAR GER FRAMTIDA VINSTER

Sociala investeringar brukar förklaras som kostnaden för en åtgärd idag som ställs mot förväntade vinster i framtiden, om insatsen är framgångsrik. Ett resonemang som till exempel kan kännas igen i diskussionen kring klimatutmaningarna där Stern-rapporten från 2006 visade på just förväntade kostnadsminskningar om vi tidigt gör insatser för att stoppa klimatförändringarna.

EU-kommissionen definierar sociala investeringar som att investera i människor. Det kan handla om barn och unga, men även arbetslösa, äldre, handikappade, hemlösa såväl som arbetsgivare eller våra samhällen i stort.

I Sverige har arbetet med sociala investeringar haft övervägande fokus på unga. De aktörer som de senaste åren har tagit till sig begreppet i allt större utsträckning är kommuner i första hand, men även regioner.

Begreppet ger offentliga aktörer en möjlighet att frigöra kapital för innovation

och utvecklingsarbete och framförallt att arbeta mer långsiktigt och sektorsövergripande med prevention och åtgärder utan att begränsas av årliga budgetramar.

SKL viktig aktör

En av de aktörer som arbetat mycket med sociala investeringar, framförallt för unga, är SKL (*Sveriges kommuner och landsting*). Deras temaområde Tidiga insatser/sociala investeringar handlar om att skapa möjligheter för kommuner och landsting att göra insatser för barn tidigt i livet samt att mäta effekterna av dessa investeringar.

De definierar sociala investeringar på följande sätt i sin skrift *Värdet av en god uppväxt, Sociala investeringar för framtidens välfärd*:

- *En temporär satsning på förebyggande insatser som riktas till barn och unga.*
- *En satsning som innebär någon form av samverkan mellan olika aktörer.*
- *Insatserna skall vara evidensbaserade eller inbegripa någon form av metodutveckling.*

- *Insatserna skall gå att följa upp och de ekonomiska konsekvenserna gå att beräkna eller värdera, både vad gäller insatsens kostnad och värde på dess effekter. Insatsernas effekter värderas inte enbart ur den investerande aktörens perspektiv utan även i ett samhällsperspektiv.*
- *Insatserna är tydligt definierade och avgränsade även om de är integrerade i den ordinarie verksamheten.*
- *Insatserna riktar sig till en specifik målgrupp eller mot ett specifikt problem.*

Begreppet sociala investeringar är inte bara ett finare ord för kostnader utan har en reell påverkan på hur man bokför kostnader för olika insatser. I ekonomisk redovisning görs åtskillnad mellan löpande verksamhet och investeringar. Löpande verksamhet påverkar resultatet när de äger rum, medan investeringar förs upp som en tillgång i balansräkningen och har därmed en mer långsiktig horisont.

- En social investering är ingen kostnad det år investeringen görs.
- Den bokförs som en tillgång.
- Kostnader blir avskrivningar under investeringens livstid. (Källa: Ingvar Nilsson)

Ingvar Nilsson har arbetat med sociala investeringar i 25 år och har, tillsammans med sin kollega *Anders Wadeskog*, utbildat cirka 70 kommuner i hur man gör sociala investeringskalkyler samt genomfört ett stort antal socioekonomiska bokslut. Han berättar att den stora vinnaren när det gäller sociala investeringar är staten, då det ger långsiktiga vinster främst inom socialförsäkringssystemet. Statens roll i sammanhanget bör därför utredas mer. I flera andra länder har man etablerat nationella sociala investeringsfonder, men den diskussionen har ännu inte tagit fart i Sverige.

Trubbiga instrument

En av orsakerna till att sociala investeringar överhuvudtaget uppstått är också de trubbiga instrument som vi har idag för att mäta tillväxt. Kritiken mot BNP som mått är inget nytt.

– Hela mitt intresse för sociala investeringar började i samband med behovet av nya mått på tillväxt, men den diskussionen har inte rört sig framåt en millimeter, menar Ingvar Nilsson.

Men såväl *OECD* som *WHO* arbetar med att utreda alternativa mått på tillväxt som tar större hänsyn till långsiktiga hållbarhetsaspekter och där »mjukare« indikatorer på mänsklig välfärd diskuteras. 2009 släpptes den så kallade Stiglitzrapporten, vars huvudförfattare är bland andra ekonomerna *Joseph Stiglitz* och *Amartya Sen*. En av flera slutsatser är att hållbar utveckling bör mätas och utvärderas vid sidan av de ekonomiska och sociala indikatorerna. »Men trots att mått på subjektiv livskvalitet väckt stort internationellt intresse på sistone ligger Sverige efter länder som USA, Frankrike, Tyskland och England på detta område«, sammanfattar *Framtidskommissionen* i sin fjärde underlagsrapport från 2012.

Sociala investeringsfonder

Att starta sociala investeringsfonder är en mycket stark trend framförallt bland Sveriges kommuner. Det finns ingen översikt på

”

Hela mitt intresse för sociala investeringar började i samband med behovet av nya mått på tillväxt, men den diskussionen har inte rört sig framåt en millimeter, menar Ingvar Nilsson

hur många fonder som finns, men de som arbetar inom området räknar med att mellan 50 och 70 kommuner har startat eller är på väg att starta fonder på allt mellan två miljoner kronor i mindre kommuner till 120 miljoner i större kommuner. Tre av Sveriges regioner har startat fonder: *Skåne*, *Västra Götaland* samt *Sörmland*.

Arbetet med en social investeringsfond ställer krav på att en kommun eller region samverkar över sina nämnd- och sektorsgränser i olika satsningar, med fokus på en helhetssyn och långsiktighet. En social investeringsfond har ett långsiktigt perspektiv, vilket också ställer krav på den politiska ledningen att våga se över mandatperioder och fatta beslut som kan stärka välfärden på lång sikt. Det påverkar såväl ledarskapet som organisationen i de kommuner som arbetar med sociala investeringar.

Viss kritik

Det finns en kritik idag mot ett synsätt att sociala investeringsfonder kommer att lösa alla de problem, framförallt ekonomiska sådana, som flera av Sveriges kommuner står inför, med ett sviktande befolkningsunderlag, en åldrande befolkning och en

välfärd som inte kan finansieras på samma sätt som tidigare.

– Vi har faktiskt tagit bort fondbegreppet i vår kommande bok, eftersom risken är att det låser en mer komplex utmaning till att bara bli en teknisk fråga. En social investeringsfond är ett av flera verktyg för att ställa om till att tänka i ett socialt investeringsperspektiv och man måste arbeta i flera steg, säger Ingvar Nilsson.

En annan kritik som riktats mot etableringen av fonderna är att det som idag finansieras av fonder egentligen bör ingå i den ordinarie verksamheten för att det ska vara rättvist för alla parter i en kommun eller region.

Fokus på unga

Sveriges fokus på barn och unga när det gäller etableringen av fonderna är, enligt Ingvar Nilsson, delvis en slump men också ett rationellt val, ur ett ekonomiskt perspektiv. Detta eftersom det ger fler år med möjlig vinst samt att man har starka belägg för att det är enklare att bryta utanförskap och annan problematik i unga år.

Ett av de vanligaste sätten att utvärdera och mäta resultat av sociala investeringar

är socioekonomiska bokslut. Det innebär att det företagsekonomiska bokslutet kompletteras med ett samhällsekonomiskt perspektiv. Det är en metod som redovisar samhällets kostnader för personer som av olika anledningar befinner sig i ett utanförskap och jämför det med samhällets kostnader när de är aktiva i någon typ av verksamhet. I Sverige är mycket av diskussionen kring sociala investeringar fokuserade på offentlig sektor. Nyligen lanserade *Örebro universitet* ett forskningsprojekt som avser få fram verktyg att utvärdera vilken nytta sociala investeringar gör.

Utvärderingskompetens saknas

– Det finns väldigt lite metoder och kompetens kring till exempel utvärdering av fonderna och vi har inga bra nationalekonomiska modeller anpassade för att göra kvantitativa analyser som är anpassade till kommunernas behov, berättar professor *Lars Hultkrantz* vid *Handelshögskolan i Örebro*.

Han är kritisk till att så få svenska myndigheter har utvecklat metodstöd för utvecklingsarbete till Sveriges kommuner, vilket delvis lett till att arbete med prevention, innovation och kompetensutveckling inte fått plats i den ordinarie verksamheten.

»FONDEN HAR BLIVIT ETT BRA VERKTYG FÖR SAMVERKAN«

Norrköpings kommun är lite av pionjärer. I december 2010 beslutade kommunstyrelsen att inrätta en social investeringsfond på 40 miljoner kronor. Kommunen använder en unik återföringsmodell och 2013 är det dags för den första återföringen.

– Vi tänker långsiktigt och vill att fonden ska fortleva. Målet är att minska kommunens kostnader på sikt. Pengar från fonden investeras exempelvis inom skolan och sedan hämtar vi tillbaka pengar där vinsten uppstår, vilket lika gärna kan vara inom en annan förvaltning, berättar Louise Källbom, temaledare för sociala investeringar i Norrköping.

En av de drivande personerna bakom Norrköpings sociala investeringsfond var kommunstyrelsens ordförande Lars Stjernkvist, som i sin tur inspirerats av Ingvar Nilssons tankar och idéer.

När Lars Stjernkvist bestämde sig för att pröva konceptet protesterade hans

ekonomichef och sa att strukturen för investeringsfonder stred emot kommunal-lagen. Varpå ekonomichefen sattes att leda en arbetsgrupp med uppdrag att hitta en lösning för att genomföra fonden, i linje med alla regler och lagar. Och de lyckades med sitt uppdrag!

Idéprövning

Rent konkret sänder den som har en idé eller ett förslag på en insats in en idéprövning. Hittills har idéprövningarna framför allt kommit från anställda inom kommunen, men i dag märks ett stort intresse även från kommunens föreningar. I idéprövningen ska förslagslämnarna berätta om sin tänkta metod eller metodprövning, vilka de förväntade ekonomiska effekter är och vart de kan tänkas uppstå.

Kommunens styrgrupp granskar idéprövningarna och rekommenderar om de tycker idélämnarna ska göra en formell ansökan till fonden eller inte. Styrgruppen består av tjänstemän, framförallt förvaltningschefer.

Själva ansökan är relativt komplicerad med krav om att ange såväl mänskliga som ekonomiska effekter samt var och när dessa



förväntas ske. Kravet är att den ekonomiska effekten måste ske inom kommunen. Efter att styrgruppen granskat ansökan gör de en beslutsrekommendation, varpå kommunstyrelsen fattar det avgörande beslutet.

Sänkt arbetslöshet

– Kommunens yttersta syfte med den sociala investeringsfonden är att få ned arbetslösheten. Vår arbetslöshet ligger fyra procent över riksgenomsnittet, vilket vi vill försöka ändra på. De som söker medel från investeringsfonden ska alltså komma med idéer och förslag på arbetssätt och metoder som leder till just sänkt arbetslöshet, säger Louise Källbom och tillägger:

– Jag tycker att vi har ett unikt samarbete över förvaltningsgränserna i Norrköping. Vi vill bryta stuprören och det funkar; det känns som om alla har samma tankesätt. Alla ser helheten och det är jättepositivt. Den sociala investeringsfonden har blivit ett bra verktyg för samverkan, ett verktyg där ekonomi och verksamheter mötts.

Den utmaning som ligger framför Louise Källbom under 2013 är att arbeta med effektutvärderingen av de insatser som



Kommunens yttersta syfte med den sociala investeringsfonden är att få ned arbetslösheten

är i gång och snart ska avslutas.

– Effekten av insatserna ska ju helst bli just så som vi antagit och det är min uppgift att ta reda på om så är fallet. Med hjälp av interventionsstudier och före- och eftermätningar är det möjligt att kvantifiera de effekter som insatserna genererar. Vi hoppas framåt kunna knyta forskare till oss och inför kommande beviljade satsningar är ambitionen att ta hänsyn till utvärderingsarbetet redan från start, avslutar Louise Källbom.

Fyra beviljade investeringar

Kommunstyrelsen i Norrköping har hittills beviljat medel till fyra investeringar, vilket innebär att 32 av fondens totalt 40 miljoner är investerade.

Den första investeringen påbörjar sin återföring under 2013, då fylls fonden alltså på och nya investeringar kan påbörjas. De andra tre börjar återbetalas 2015.

De investeringar som hittills gjorts har gått till: »Alla barn i skolan«, »Skolfam«, »Servicetraineé« och »Resurs- kompetens- och utvecklingscenter för ungdomar och unga vuxna med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning«.

Funderar din kommun på att starta en social investeringsfond?

Detta är Louise Källboms tips:

1. *Begränsa er: Ha ett genomtänkt och tydligt syfte för fonden.*
2. *Välj modell för hur fonden ska fungera (t.ex. återföringsmodellen).*
3. *Organisera arbetet kring fonden väl (med t.ex. en styrgrupp).*

Återbetalning – hur då?

Så här gör Norrköpings kommun:

Grundtanken är att den sociala investeringen ska ge ekonomiska effekter i form av minskade kostnader för den i förväg »utpekade« nämnden (vilket inte behöver vara den nämnd som genomförde investeringen). Den eller de nämnder som har beviljats medel från den sociala investeringsfonden tillåts gå med underskott. Det innebär att resultatet mot balanskravet inte påverkas.

Den summa som nämnden »lämnar tillbaka« ska inte användas för löpande verksamhet i andra delar av den kommunala verksamheten, utan blir istället

ett finansiellt mål och kommer att ge plus i kommunens bokslut. På så sätt kan pengarna återigen markeras till den sociala investeringsfonden och användas för nya sociala investeringar.

Den nämnd som återföringen sker ifrån behöver bara gå med plus motsvarande det belopp som den fått från fonden, framtida kostnadsbesparingar tillfaller nämnden i sin helhet.



Foto: Marcus Lindström / iStockphoto

SOCIALA INVESTERINGAR INTERNATIONELLT

EU satsar stort på olika former av sociala investeringar som en lösning på de samhällsutmaningar som Europa står inför och som en del av Innovationsunionen och forskningsprogrammen Horizon 2020.

Man räknar med att cirka 120 miljoner människor, 24% av EU:s befolkning, lever i någon form av utanförskap och på gränsen till fattigdom. Cirka 11% av befolkningen är arbetslösa och ungdomsarbetslösheten är hela 23%. I februari 2013 lanserades vad man kallar »Social investment package« (SIP), som framförallt syftar till att vara en del i hur man tacklar den ekonomiska krisen såväl som stora demografiska utmaningar i Europa.

SIP vill vara vägledande för nationella regeringar i att arbeta mer effektivt på det sociala området, framförallt genom prevention och satsningar på barn och unga genom sociala investeringar. SIP betonar vikten av tidiga insatser som minskar kostnaderna, istället för mer kostsamma sådana i ett senare skede. Investeringarna

”

Man räknar med att cirka 120 miljoner människor, 24% av EU:s befolkning, lever i någon form av utanförskap och på gränsen till fattigdom

är i första hand pengar från Europeiska socialfonden.

I Storbritannien har man sedan länge arbetat med att främja och bygga upp en marknad för sociala investeringar, såväl på lokal som på nationell nivå. Deras arbete på lokal nivå har inspirerat flera svenska kommuner i arbetet med sociala investeringsfonder. *Birmingham social investment model* har till exempel inspirerat Norrköpings kommun och deras arbete med sociala investeringar.

Öka kapitaltillströmningen

Framförallt handlar det om att hitta nya sätt att öka kapitaltillströmningen till den offentliga sektorn, genom metoder och plattformar som tillåter såväl privata som offentliga investerare och tredje sektorns organisationer att samverka. Det mest kända exemplet på detta är *Social Impact Bonds* som bland annat testats i Peterborough fängelset – där man använder en »payment by results-metod« för att förhindra återfall hos tidigare brottslingar, med finansieringsinsatser från privata investerare.

Social Business Initiative

»Social Business Initiative« (SBI) är EU-kommissionens satsning på sociala företag och den sociala ekonomin. Syftet med SBI är att arbeta fram riktlinjer för en gemensam politik för samhällsentreprenörskap i Europa, bland annat genom några specifika åtgärder:

- *Se över tillgång till kapital, genom bland annat EU:s strukturfonder, genom särskilda sociala investeringsfonder och genom nya finansiella instrument som exempelvis »intermediaries« som fungerar som mäklare mellan samhällsentreprenörer och investerare.*
- *Åtgärder för ökad synlighet och genomslagskraft.*
- *Förenklat regelverk, till exempel genom nytt regelverk för europeiska stiftelser, genomgång av upphandlingsförfarande och möjligheter till statsbidrag för sociala innovationer och samhällsinsatser på lokal nivå.*

Under våren 2013 antog EU-parlamentet ett förslag om att inrätta en certifiering för sociala entreprenörskapsfonder, så kallade EuSEF:s. Det är en av åtgärderna inom ramen för SBI som ska underlätta för det man kallar social business/social enterprises att få tillgång till kapital.

Det är ett välkänt problem för samhälls-entreprenörer att man på grund av sin innovativa sektorsövergripande verksamhet inte känns igen i kontakten med det traditionella finansieringssystemet och därför har svårare att få tillgång till lån och kapital.

Särskilda investeringsfonder

Istället ska man nu kunna vända sig till särskilda investeringsfonder. Sådana fonder finns redan, dock behöver de få en tydligare profil. Man behöver också minska regleringsbördan för dessa ofta ganska små fonder. Det är de här problemen som en särskild certifiering ska avhjälpa. Märkningen ska även underlätta för investerare att hitta fonder vars fokus är att investera i samhällsnyttig verksamhet.

Kriteriet för att få använda märkningen, som ska kunna marknadsföra fonden

över hela Europa, är att minst 70 procent av investeringarna går till social enterprises eller verksamheter inom ramen för den sociala ekonomin som kan visa samhällseffekterna av sitt arbete. Med social enterprises menar EU företag vars främsta mål är att göra samhällsnytta.

Innan certifieringen kan träda i kraft behöver EU-kommissionen dock lösa några ganska svåra praktiska detaljer kring dess utformning. Ett av syftena med EuSEF är att man ska kunna jämföra investeringar inom ramen för olika fonder över hela Europa. Det kräver en enhetlig resultat- och effektmätning för sociala investeringar, vilket saknas idag.

Sociala investeringsfonder

Över hela världen etableras just nu sociala investeringsfonder, vars främsta syfte är att investera i sociala företag/social enterprises med innovativa lösningar på samhällsutmaningar. För ett år sedan startades den första europeiska sociala investeringsfonden, *The Social Venture Fund*. De investerar i »sociala företag som har entreprenöriella och innovativa lösningar för brådskande samhällliga och miljömässiga utmaningar«.



Ett av syftena med EuSEF är att man ska kunna jämföra investeringar inom ramen för olika fonder över hela Europa

Bakom fonden står privata investerare i form av till exempel privatpersoner, banker, stiftelser och kapitalförvaltare.

Andra kända exempel på fonder är *Good Capitals Social Enterprise Expansion Fund (SEEF)*, *Acumen Fund* (som sedan starten 2001 har investerat över 35 miljoner dollar i sociala företag världen över) och *Root Capital*.

Ett exempel på en statlig social investeringsfond, vars syfte är att stimulera utvecklingen av sociala innovationer och sociala företag nationellt, är brittiska *Big Society Capital* som startades 2011 med ett kapital på omkring 600 miljoner pund.

Brittisk regeringsstrategi

I Storbritannien har den brittiska regeringen lagt fram en strategi som syftar till att öka tillgången till kapital för sociala investeringar och man har startat ett flertal fonder i detta syfte. Under våren 2013 etablerades »*The Centre for Social Action's Innovation Fund*«, med stöd från regeringen och den brittiska innovationsstiftelsen *Nesta*. De investerar i företag och organisationer som arbetar med sociala innovationer för att öka deras påverkan

och effekter på samhället och man har sedan tidigare »*The Social Enterprise Investment Fund*«, *SEIF* som fokuserar på sociala företag inom hälsoområdet. *Nesta*, tillsammans med *Big Society Capital* och *Omidyar Network*, lanserade förra året en social investeringsfond, *Nesta Impact Investments*, på 18 miljoner brittiska pund för satsningar i sociala företag som arbetar med sociala innovationer.

Fokus för fonden är en åldrande befolkning, utbildning och sysselsättning för barn och unga samt hållbara samhällen. Anledningen till att man vill investera i sociala företag är inte enbart för att ge avkastning till investerare, utan för att *Nesta* menar att vinstdrivande verksamheter är mer hållbara, kan skala upp sin verksamhet och därigenom nå ett större resultat än traditionella organisationer.

Impact investment

Om sociala investeringar i första hand har intresserat den offentliga sektorn, såväl i Sverige som internationellt, så är *impact investing* ett fenomen som intresserat privata investerare såväl som filantroper av olika slag.

Impact investment brukar man förklara som en investering där man förväntar sig såväl finansiell- som samhällsavkastning på insatt kapital, till skillnad från till exempel venture philanthropy som är donationer utan krav på avkastning men med krav på mätbara samhällseffekter.

Rockefeller pionjär

En av de absoluta pionjärerna när det gäller impact investment i världen är *Rockefeller Foundation*. De medverkar på bred front för att göra impact investing till ett eget tillgångsslag (asset class) vid sidan av bland annat aktier, räntor, valutor och råvaror. De är en av grundarna till det globala impact investment-nätverket *Giin* och de är en av huvudfinansiärerna bakom *Giirs*, som arbetar med att ta fram mät- och analysmetoder för impact investment.

I maj 2013 lanserade *Europeiska investeringsbanken*, EIF sin *Social Impact Accelerator* (SIA) tillsammans med privata investerare. Det är det första europeiska partnerskapet mellan privat och offentlig sektor vars syfte är att främja impact investing. Förutom att främja tillgången till kapital för sociala företag är målet för SIA



Social Impact Accelerator är det första europeiska partnerskapet mellan privat och offentlig sektor vars syfte är att främja impact investing

att bygga en infrastruktur för att utveckla marknaden för vad de kallar »social impact investing«. EIF har därför tagit fram en ny metod för kvantitativ effektmätning av sina investeringar.

Resultat- och effektmätning

Utvecklingen av såväl sociala investeringar som investeringsfonder och impact investing har resulterat i ett behov av att utveckla nya sätt att mäta resultat och effekter av dessa satsningar. Framförallt handlar det om att se hur man kan mäta och värdera effekterna i samhället. En av de tongivande organisationerna i Europa när det gäller effektmätning är *European Venture Philanthropy Association*, som nyligen presenterat en manual för effektmätning. Inom ramen för SBI (*Social business initiative*) arbetar EU-kommissionen med att ta fram mätmetoder som kan användas över hela Europa, framförallt i samband med utvecklingen av en certifiering för sociala entreprenörskapsfonder. Kända metoder som används för att mäta effekt av sociala investeringar eller impact investing är *SROI* (*social return on investment*), *IRIS* eller i Sverige, *socio-ekonomiska bokslut*.

MED HÅLLBARA SOCIALA INVESTERINGAR SOM MÅL

Big Society Capital är en social investeringsfond vars uttalade mål är att skapa en hållbar marknad för sociala investeringar i Storbritannien. De investerar uteslutande i »sociala investeringsmäklare«, för att via dem få sociala organisationer att växa och utvecklas.

De aktörer som i Storbritannien kallas Social Investment Finance Intermediaries kan beskrivas som en form av »sociala investeringsmäklare«. De kopplar ihop socialt intresserade investerare med organisationer inom den sociala sektorn, så att sektorn kan växa och få ökat inflytande. Eller som *Big Society Capital* själva uttrycker det:

»För att sociala investeringar ska bli verklighet i större skala är det helt avgörande att vi har tillgång till en effektiv och väl fungerande mäklarmarknad. Det är här vi kommer in i bilden.«

Genom att stötta de sociala investeringsmäklarna är förhoppningen att

mäklarföretagen ska växa, bli mer hållbara och förse den sociala sektorn med pengar. Tanken är att skapa en god tillgång till pålitliga finansiella aktörer som kan förse denna sektor med adekvat och prisvärd finansiering.

Startade år 2000

Big Society Capital har visserligen bara funnits sedan 2012, men dess historia går att spåra till år 2000. Då etablerades *The Social Investment Task Force*, med *Sir Ronald Cohen* som styrelseordförande (som i dag är ordförande i Big Society Capital). Deras uppdrag var att skapa välstånd, ekonomisk tillväxt, arbetstillfällen och en förbättrad social situation för samhällets fattigaste. De gav även en rad rekommendationer för att stödja ökade sociala investeringar.

2007 skrev *The Independent Commission on Unclaimed Assets* (även de med *Sir Ronald Cohen* vid rodret) i sin slutrapport att den sociala sektorn i Storbritannien har akuta behov av både investeringar och professionellt stöd. De föreslog att en oberoende »Social Investment Bank« skapas, med stöd av framförallt vilande bankkonton. Ett år senare togs ett beslut

om att pengar på dessa vilande konton fick användas »för samhällets bästa«. Och några år senare, 2012, såg *Big Society Capital* dagens ljus.

Big Society Capital är en fristående finansiell institution, auktoriserad och styrd av *Storbritanniens Finansdepartement*. De drivs av sin »sociala mission« och återinvesterar merparten av allt eventuellt överskott tillbaka i organisationen.

Bland de investeringar som Big Society Capital hittills genomfört kan nämnas den investeringsfond för social innovation som de lanserade i oktober 2012, tillsammans med *Nesta* och *Omidyar Network*. Investeringsfonden på 17,6 miljoner pund har tre fokusområden: Hälsa och välmående för en åldrande befolkning, utbildning och sysselsättning för barn och unga samt hållbara samhällen.

2011, medan Big Society Capital ännu låg i startgroparna, investerade de 850 000 pund i en fortsatt etablering av en etisk börs (social stock exchange) i London, med syftet att öka tillgången till kapital för sociala företag.

På www.bigsocietycapital.com kan du läsa mer om vilka investeringar som gjorts och hur Big Society Capital arbetar.



Investeringsfonden på 17,6 miljoner pund har tre fokusområden: Hälsa och välmående för en åldrande befolkning, utbildning och sysselsättning för barn och unga samt hållbara samhällen.

»VI BEHÖVER STÄRKA DEN NORDISKA DIALOGEN«

Den Sociale Kapitalfond i Danmark lanserades våren 2012. Fondens vd Lars Jannick Johansen är nöjd med det första året och de fyra investeringar som fonden hittills gjort. Framåt förespråkar han ett starkare nordiskt samarbete kring sociala investeringar, för att bättre kunna konkurrera om EU-medel.

– Vi behöver varandra i Norden. Var och en för sig är vi för små, men tillsammans kan de nordiska länderna utgöra en tillräckligt stor kritisk massa när det gäller att konkurrera om anslag. EU:s investeringsfond har till exempel sagt att de vill stötta just större fonder. Vi behöver helt enkelt stärka vår dialog och utöka vårt erfarenhetsutbyte, säger Lars Jannick Johansen.

Vid en tillbakablick på det första verksamhetsåret känner sig Lars och hans kollegor nöjda. De har nyligen presenterat sin fjärde investering och märker ett stort intresse för sin verksamhet från många håll

i Danmark. Den senaste investering gick till Bornholms Mosteri, där fonden gått in med ett lån till musteriets ägare. Musteriet arbetar uteslutande med Bornholmska råvaror och strävar efter att hjälpa utsatta grupper på Bornholm.

– Ägarna vill utveckla Bornholm och skapa arbetstillfällen för utsatta på ön. Utöver vårt lån till ägarna kommer vi att bistå dem i utvecklingsprocessen, säger Lars Jannick Johansen.



Lars Jannick Johansen

Specialisterne och Telehandelshuset

Utöver denna investering har *Den Sociale Kapitalfond* ytterligare tre i sin portfölj. Den första gjordes i *Specialisterne*, ett it-företag som anställer människor med olika former av autism. Därefter följde *Telehandelshuset*, som med sina synskadade anställda vuxit till ett av Danmarks mest kvalitetssäkrade telemarketingföretag.

I maj 2013 lanserades investeringen i *Mormor.nu*, som via butiker runt om i världen och en webbshop säljer stickade och handsydda barnkläder, tillverkade av kvinnor från hela Danmark.

– I maj inledde Mormor.nu ett samarbete med *Frederiksbergs kommuns*

jobbcenter. Tillsammans ska de utbilda arbetslösa kvinnor, ofta av annan etnisk bakgrund än dansk, och förhoppningsvis även kunna ge dem anställning, säger Lars Jannick Johansen.

För närvarande arbetar Lars och hans kollegor med att granska sin »pipeline«, som består av över 250 tänkbara investeringar. De kartlägger marknaden för sociala företag och funderar över kommande investeringar.

Ytterligare investeringar

– Vi tror att vi kommer att göra ytterligare en eller möjligen två investeringar i år. Därefter ska vi ta ställning till hur vi ska arbeta vidare under kommande år, säger Lars.

Något som präglat fonden detta verksamhetsår är *Det Sociale Vaekstprogram* som de inlett i samarbete med *Symbion, Center för Socialekonomi, Teknologiska institutet, Accura* och *KPMG*. Programmet genomförs på uppdrag och med stöd av *Styrelsen för Fastholdelse och Rekruttering*.

– Det här är en accelerator för de sociala verksamheter som arbetar med de mest utsatta arbetslösa; verksamheter som vill utvecklas och som vill ha hjälp i



Det här är en accelerator för de sociala verksamheter som arbetar med de mest utsatta arbetslösa

sin utveckling. Vi fick in 37 ansökningar bland vilka vi valde ut sex företag som nu ingår i det halvårslånga programmet. Under den tiden, som inleds med en djupgående analys, träffar deltagarna en mycket erfaren affärsutvecklare en till två gånger i veckan och får mycket stöd och hjälp. De får bland annat möjlighet att utöka sina nätverk och skapa nya kontakter med tänkbara kunder och samarbetspartners, berättar Lars Jan-nick Johansen.

Utöver sitt uppdrag som vd för *Den Sociale Kapitalfond* ingår Lars i en grupp som fått regeringens uppdrag att föreslå stimulansåtgärder för att få fler sociala företag att startas och utvecklas i Danmark. Gruppen ska i slutet av sommaren lämna in ett förslag på hur eventuella barriärer ska kunna rivas och hur entreprenörernas drivkrafter ska kunna stärkas för att snabbare nå detta mål.

Den Sociale Kapitalfond investerar i verksamheter som kan påvisa att de:

- Levererar en effektiv och social lösning
- Arbetar utifrån företagslogik
- Har tillväxtpotential
- Har goda ledarskapsegenskaper
- Har bra track-record
- Är innovativa
- Kan återbetala investeringen

Fonden kallar sig för »social first investor« vilket innebär att de prioriterar sociala mål framför finansiella. Före en investering kartläggs samhälls-entreprenörens strategi för hur de ska nå sina sociala/samhällsmål, i en så kallad »impact map«. Där fastställer man konkreta mål och KPI:er (key performance indicators).

Finansiellt mål är att få tillbaka investerat kapital. De räknar med att det tar upp till 7–8 år för de verksamheter som fonden investerar i att återbala investerade pengar. Fondens första investering, på upp till tre miljoner danska kronor, gjordes i Specialisterna. Enligt en SROI-beräkning på investeringen kommer en investerad krona i Specialisterna att, lågt räknat, ge tillbaka socialt mervärde till samhället motsvarande tre kronor.

INGVAR NILSSON – EN FÖREGÅNGARE INOM SOCIALA INVESTERINGAR

Han är nationalekonom, föreläsare och författare och den som de flesta förknippar med begreppet sociala investeringar i Sverige. Ingvar Nilsson har i 25 år arbetat med att på olika sätt försöka sätta en prislapp på vad utanförskap kostar.

– Men om det här är ett maratonlopp, så har vi precis bara monterat startblocken, säger han.

Ingvar Nilsson har arbetat med tre perspektiv de senaste 25 åren: rehabilitering för dem som står utanför arbetslivet, prevention (främst riktad mot unga) och den sociala ekonomin.

Ur detta arbete har det växt fram olika spår, där sociala investeringar är det som verkligen slagit igenom de senaste åren. Han uppskattar att 30–50 kommuner just nu arbetar med olika slags sociala investeringsfonder. Han och hans kollega *Anders Wadeskog* har utbildat cirka 70 kommuner



Ingvar Nilsson
Foto: Leif R. Jansson / SCANPIX

i hur man gör sociala investeringskalkyler.

Samtidigt som han är nöjd över denna utveckling, så ser han även vissa faror.

– Det är lite av en trend att starta investeringsfonder och det bekymrar mig. Poängen med begreppet sociala investeringar är att börja tänka i de här banorna – att se på insatser i samhället som investeringar och inte som kostnader. Sociala investeringsfonder är ju bara en teknisk term för att frigöra pengar som man kan investera mer långsiktigt, säger Ingvar Nilsson.

De bakomliggande utmaningarna som lett till utvecklingen av det vi kan kalla sociala investeringar är mångfacetterade. Han nämner till exempel att samhället är alltför uppdelat i stuprör mellan olika verksamheter och områden samt att det finns en kortsiktighet i systemet, som hindrar just långsiktiga investeringar.

Inte hela lösningen

– Att se sociala investeringsfonder som hela lösningen är som att sminka över grundproblemet. Men det är en draghjälp i en process och vi brukar alltid poängtera att det handlar om att vi är i början på en utveckling, inte i slutet.

Ett stort problem har också varit den

”

Det är lite av en trend att starta investeringsfonder och det bekymrar mig

ideella och offentliga sektorns oförmåga att presentera kvantitativa mått på sitt arbete.

– Nyckeln är att ha ett pengamått. Det finns ju sociala bokslut som mäter processer, men de har oftast ingen påverkan på beslutsfattare. Om man har kvantitativa mått på det man gör och kan omsätta det i pengar så får man helt andra typer av dialoger mellan ekonomer och till exempel verksamhetsledare.

Det sociala investeringsbegreppet har tre grundteman:

- Man måste ta kostnaderna innan man får intäkterna.
- Det finns en risk att man inte får tillbaka pengarna.
- Det finns en risk andra får ta hem vinsten av dina investerade pengar.

Men oavsett dessa risker så förstår nästan alla att kostnaderna för tidiga insatser, att arbeta preventivt och långsiktigt samt bryta utanförskap, är mer lönsamt än att ta kostnaderna när skadan redan är skedd. Ingvar

Nilsson har i rapport efter rapport levererat beräkningsmodeller och kalkyler som visar på just detta.

– De flesta förstår logiken, problemen uppstår i implementeringen. Det finns alltid ekonomer som säger att man inte får kalla det investeringar eller att det inte får bokföras på det eller det viset. Eller att besluta om omfördelning av resurser där det såklart blir ett politiskt dilemma.

Flera steg

Ingvar Nilsson delar upp processen i flera steg, där steg 1 är behovet av att tänka: vad är det man vill och behöver göra, steg 2 är att göra en social investeringskalkyl och steg 3 är att skapa en social investeringsfond. Men därefter följer flera (5) viktiga implementeringssteg som till exempel att arbeta med uppföljning och utvärdering samt med organisation och ledarskap, för att skapa uthållighet.

– Jag vet att många just nu brottas med frågor kring sin fond. Man har byggt den – men vad är nästa steg? Vad gör vi med pengarna? Hur räknar vi hem investeringen? Och det håller sakta på att etableras en best practice och konsensus kring till exempel

systematik, resultatuppföljning och samverkan mellan aktörer, säger Ingvar Nilsson.

»Best practice-tips« från Ingvar Nilsson:

- Sociala investeringar är inte en slutlig lösning – utan början på en process.
- När ni väl skapat sociala investeringsmedel: bestäm vad som är det övergripande strategiska målet.
- Tänk långsiktigt, uthålligt, tydligt och samordnat.
- Skaffa kompetens att göra sociala investeringskalkyler, som i sin tur ger ett nytt sätt att tänka kring socialt arbete.

Exempel: Rapport om Telge Hovsjösatsningen

Under tre års tid har Ingvar Nilsson följt arbetet med det kommunala bostadsbolaget Telge Hovsjö och deras försök att kombinera en renovering av miljonprogramsområdet med ett socialt investeringsperspektiv. Arbetet sker genom att involvera boende, kommunen, lokala myndigheter, organisationer och föreningsliv i processen och

därmed minska segregation och utanförskap i samhället.

Av de sju miljonprogramsområden i Sverige som Ingvar Nilsson har studerat är *Hovsjömodellen* den som är mest framgångsrik. I rapporten »Det omöjliga tar bara något längre tid« presenterar han, tillsammans med beteendevetaren Eva Lundmark, sina iakttagelser och slutsatser.

Det som gör satsningen unik, enligt rapporten, är att resurser för fastighetsrenovering används på ett sådant sätt att även områdets sociala kapital växer. Ett exempel är *Hovsjöbyggarna* som är en yrkesutbildning riktad till de boende i området. Under utbildningstiden renoverar eleverna lägenheter i området tillsammans med handledare. Efter utbildningen har nio personer fått arbete, vilket innebär en socioekonomisk vinst på 72 miljoner kronor.

Rapporten visar även att fastighetsvärdet i Hovsjö har ökat genom beräkningar på vad det kostar om hyresgästernas betalningsvilja minskar på grund av social oro och otrygghet. Om betalningsviljan i ett bostadsområde av Hovsjös storlek är 10 procent lägre än genomsnittet innebär det en förlust på 230 miljoner kronor under en femtioårsperiod.

IDÉER FÖR LIVET FÖDDES UR LOKALT ENGAGEMANG

Försäkringsbolaget Skandia började arbeta med sociala investeringar långt innan begreppet var särskilt känt. 1987 startade de Idéer för livet, som snabbt kom att permanentas och bli en stiftelse. 26 år senare är de väl etablerade med samma målsättning nu som då: att arbeta för ett tryggare och hållbarare samhälle.

Samhällsklimatet var hårt 1987, framför allt bland barn och unga. Sysslösa ungdomsgäng utmanade varandra på offentliga platser och våldet kulminerade med ungdomskravallerna i Kungsträdgården. Björn Wollrath, då vd för Skandia, funderade över hur Skandia skulle kunna vara en kraft som motverkade den tuffa utvecklingen.

– Björn Wollrath initierade informationskampanjen »Vad har ni för idéer för livet?» och fick in 2200 förslag från våra kunder. Många människor var väldigt engagerade och Skandia började med att stötta

lokala idéer och eldsjälar, säger Lena Hök, ansvarig för Idéer för livet.

Under åren har *Idéer för livet* utvecklats på en rad sätt. För ungefär 15 år sedan beslöt Skandias ledning att ge företagets medarbetare möjlighet att engagera sig i några av de projekt som Idéer för livet stöttade.

300 volontärer

– I dag har vi 300 medarbetare som ägnar två timmars betald arbetstid varje månad åt olika volontäruppdrag. En del sitter i *BRIS-jouren*, andra hjälper till med läxläsning. Nyligen tog vi ytterligare ett steg när vi tillsammans med *Volontärbyrån* startade en *Volontärportal*, som gör det möjligt även för våra kunder att vara volontärer i något av de 300 ideella projekt som vi stöttar. Det är många som vill bidra och då gäller det att hitta former för detta. Det är ett sätt för oss att hjälpa fler, säger Lena Hök.

Viljan att bana ny väg har funnits inom Idéer för livet hela tiden. Det som är annorlunda i dag jämfört med 1987 är, enligt Lena Hök, att det nu finns en större förståelse för frågorna och framför allt en annan öppenhet för att näringslivet engagerar sig i samhällsfrågor.

”

I dag har vi 300 medarbetare som ägnar två timmars betald arbetstid varje månad åt olika volontäruppdrag

– Det som är viktigt är att företagets engagemang är kopplat till den egna verksamheten och de frågeställningar man möter där. Som försäkringsbolag ser vi konsekvenserna av samhällsutvecklingen; vi vet vad utanförskap innebär. Vi är en del av välfärdssystemet och vi känner av dess spänningar, säger Lena Hök.



Självkänsla en motståndskraft

En fråga som Idéer för livet valt att satsa lite extra på är självkänsla.

– Självkänslan är din försäkring för resten av livet. Det är en slags motståndskraft som ser till att du kanske inte följer med de destruktiva gängen. Om vi kan vara med och bidra till att fler människor kan förutse och förebygga problem så är det såväl en ekonomisk vinst som en vinst för livskvaliteten. Vår vision är att ge kunderna ett rikare liv när det gäller både pengar och hälsa, säger Lena Hök.

Idéer för livet arbetar med tre olika fokusområden: *Ideell sektor* (där de delar ut stipendier och engagerar volontärer), *självkänsla* (där de tagit fram ett utbildningsmaterial för bland annat föräldrar och skolor) samt *sociala investeringar*.

– Inom sociala investeringar vill vi lyfta fram vad utanförskap betyder.

Tillsammans med nationalekonomerna *Ingvar Nilsson* och *Anders Wadeskog* har vi utbildat nästan 70 kommuner och tagit fram en kalkylmodell som visar vad utanförskap kostar på kommunal nivå: vi kallar det *Utanförskapets pris*, säger Lena Hök och tillägger:

– En social investeringsfond, som flera kommuner har inrättat, är ett av många verktyg, men dock inte det enda. Det gäller att ställa sig frågan hur fonden används och se till att dess insatser får avsedd effekt.

Som jag ser det så är en social investering öronmärkta pengar för att investera i människor. Sociala investeringar är det förebyggande arbetets värde.

Idéer för livet har stöttat 3130 projekt sedan starten 1987. Den dåvarande styrelseledamoten Anders Carlberg startade nattvandring i Sverige via Farsor och Morsor på stan. Vill du veta mer?

Titta in på www.ideerforlivet.se

MALMÖ SATSAR PÅ SOCIAL INVESTERINGSPOLITIK

2012 beslutade Kommunfullmäktige i Malmö att inrätta en social investeringsfond och våren 2013 beviljade kommunstyrelsen stöd till sammanlagt fem projekt. Samtidigt presenterade Malmökommissionen sin satsning på en politik för sociala investeringar.

Erik Wesser, FoU-koordinator på

Malmö stad och en av dem som har arbetat med riktlinjerna och ansökningarna till den sociala investeringsfonden, är nöjd:

– Vi har inte upplevt några direkta svårigheter förutom att det har tagit lite tid eftersom man ville avvakta Malmökommissionens slutrapport.

För två år sedan tillsatte Malmös politiker en oberoende kommission som skulle titta på och ge förslag till hur Malmö kunde minska skillnader i hälsa mellan olika samhällsgrupper i staden. Det är deras slutrapport som presenterades under våren och som ska vara vägledande i Malmös arbete med folkhälsa framöver.



Foto: Christoffer Lomfors

En av kommissionens slutsatser är att Malmö stad bör etablera vad man kallar en social investeringspolitik. Det innebär bland annat att sociala investeringar ska jämföras med andra investeringar som till exempel traditionella infrastruktursatsningar och att man ska satsa på förebyggande åtgärder för att undvika dyrare kostnader i ett senare skede. I samband med detta har kommissionen även föreslagit att man börjar använda »hälsoekonomiska utvärderingar« i sin beslutsprocess, för att mer rättvist räkna på de samhällsekonomiska vinsterna i sociala investeringar.

Redan innan dess hade man börjat arbetet med att inrätta en social investeringsfond.

– Det är öronmärkta pengar ur eget kapital som ska gå till långsiktiga satsningar, och det är ett sätt att börja tänka investering istället för kostnader. Med dessa pengar kan vi starta satsningar som kanske inte rymms i ordinarie budget och på så vis jobba mer förebyggande, berättar Erik Wesser.

Förstår tjänstemän och de berörda inom staden att det inte bara handlar om en fond, utan om ett nytt sätt att tänka?

– Ja, att det är annat än att till exempel söka projektpengar. Man förstår att det handlar om att tänka investering och man funderar i större utsträckning på uppföljning av resultat och har en bättre vetenskaplig grund i sina ansökningar. Det finns en tydlig återbetalningstanke i de ansökningar vi fått in.

Inbyggd risk

Att det finns en inbyggd risk i begreppet sociala investeringar är såväl Malmö stad som de som sökt pengar, medvetna om. Vissa av projekten är enkla att räkna ut vinster av redan på kort sikt, till exempel

Riktlinjerna för fonden var att den:

- Ska fokusera på barn och unga.
- Vara gränsöverskridande.
- Betala sig på sikt.

när det handlar om minskade kostnader för försörjningsstöd. Andra satsningar har längre tidsram och är inte heller lika lätta att förutse de ekonomiska effekterna av. Dessutom hamnar vinsten kanske på andra områden än de som initialt har tagit kostnaden.

Hur tänker ni kring uppföljning och resultatmätning?

– Vi begär att varje enskild ansökan ska ha en plan för uppföljning. Där ska finnas förslag på metoder och vilka instrument man ska använda. Uppföljningen ska vara i två delar, både som resultat i form av hur det påverkar människor, samt ekonomiskt resultat. I många fall kanske det är det senare som är den största utmaningen, säger Wesser.

Arbeta mer systematiskt

I och med *Malmökommissionens* arbete med att utveckla till exempel hälsoekonomin tror Wesser att Malmö kommer att arbeta mer systematiskt med metoder för att räkna på de ekonomiska vinsterna med långsiktiga tidiga satsningar. Han menar att det idag saknas bra metoder som fungerar på mellanstora projekt.

– Det finns de stora socio-ekonomiska studierna som är väldigt breda och generella och de komplicerade och detaljerade analy-



Erik Wesser

serna som många mindre aktörer inte har tid eller råd att göra.

Den beredningsgrupp som arbetat med fonden fokuserar nu på implementeringsfasen, till exempel med att se över hur fonden ska skötas ekonomiskt och hur den ska utvärderas.

– Vi kommer nu att träffa alla som sökt pengar för att diskutera hur de tänker lägga upp det, om vi kan stödja dem och hur deras kompetens ser ut då det gäller utvärdering. Det är viktigt att det inte blir en för stor apparat kring utvärderingen, utan här måste vi tänka efter. Vad är det vi egentligen vill ha reda på?

Men trots det tidiga skedet så ser Erik Wesser redan nu några troliga slutsatser kring

Kommunstyrelsen i Malmö har beviljat fem projekt medel ur deras sociala investeringsfond på sammanlagt 50 miljoner kronor:

»Hela familjen«, »Barnfamiljer på Almgården«, »SkolFam@«, »Gränsöverskridande team för barn 1–5 år« och »Lärande hela dagen«.

Man kan söka pengar från fonden två gånger per år. Satsningarna omfattar sammanlagt 33 miljoner kronor med ut- och återbetalningsplaner på mellan fyra och tio år. Det första projektet beräknas återföra pengar till fonden 2014.

arbetet med en social investeringsfond.

– Det är viktigt att de investeringar man satsar på har en stark vetenskaplig grund med metoder som ger resultat och systematik och att det finns en trovärdig kalkyl på vilka vinster man beräknar göra.

Funderar din kommun på att starta en social investeringsfond?

Detta är Erik Wessers tips:

- 1. Se till att veta vad ni vill!
Tydliggör målgrupp och syfte och se inte fonden som en allmän finansieringskälla.*
- 2. Bli vän med era ekonomer!
Korsbefruktningen som kommer av att arbeta fram modellen tätt ihop med kommunekonomerna är lika givande som nödvändig.*
- 3. Tänk innanför boxen!
När ni börjar kalkylera de framtida kostnadsminskningarna, så börja med de effekter som ligger hyfsat nära i tid och som förväntas ske i eller nära de egna verksamheterna.*

SKL: GLÖM INTE BEHOVSANALYS OCH UTVÄRDERING!

SKL, Sveriges Kommuner och Landsting, bedömer att ett sjuttio-tal kommuner i dag arbetar med sociala investeringar. Många inspireras av framgångskommunerna och vill följa efter. SKL är positiva till sociala investeringsfonder men ser också att vissa kommuner har för bråttom i sina satsningar.

– En hel del kommunekonomer kontaktar oss för att höra sig för om sociala investeringsfonder. Och vårt besked till dem är att det är fullt möjligt att införa dem och att det till och med är en bra idé, säger Stefan Ackerby, biträdande chefekonom på SKL. Han fortsätter:

– Många kommuner inspireras av varandra. Nu ligger till exempel Norrköping långt framme och många följer intresserat deras arbete. En hel del kommuner har dessutom haft en hyfsad ekonomi, bland annat tack vare oväntade statsbidrag och återbetalningar från försäkringsbolaget

AFA. De förutsättningarna i kombination med dagens stora fokus på sociala investeringar gör att många har bestämt sig för att starta en social investeringsfond, säger han.

För snabbt beslut?

Det finns dock fallgropar, menar Stefan. När kommunen satt av pengar till en social investeringsfond vet de inte alltid hur den ska hanteras. Kanske gick beslutet lite för fort.

– Det gäller att vara noga med vilka projekt man använder de här pengarna till, så att de inte ingår i den ordinarie verksamheten. Det kan ju vara lockande att använda pengarna till något som skulle ha gjorts ändå. Och när man genomfört sin insats är det viktigt att utvärdera, säger Stefan Ackerby.

Inom SKL är det projektet *Psynk (Psykisk hälsa barn och unga)*, som hanterar de flesta frågorna kring sociala investeringar. Projektet drivs fram till 2014 och de som arbetar inom dess ramar funderar dagligen över hur sociala investeringar och sociala investeringsfonder kan och ska hanteras på kommunal- och landstingsnivå.



Stefan Ackerby
Foto: Anni Lindblad

Fallgropar och vinster

Tomas Bokström är temaansvarig för temat området *Tidiga insatser/sociala investeringar*. Även han ser fallgropar när det gäller arbetet med sociala investeringsfonder.

– Det finns en risk att det blir för mycket fokus på själva fonden. När den väl är på plats så väntar idéerna på att förverkligas och det är inte alltid lätt att prioritera. Här är det viktigt att göra en behovsanalys och att fundera över hur man säkerställer en uppföljning. Frågor som: *har vi rätt personal och har vi frigjort de resurser som behövs* kräver sina svar. Uppföljningsdelen är extremt svår, särskilt när det gäller långsiktiga effekter, och här finns en stor ovana i många kommuner, säger Tomas Bokström. Enligt Tomas finns det flera vinster med att införa en social investeringsfond:

– Nyttan kan bland annat vara att du via fonden får bättre kontroll på vad som görs och vilken effekt dina insatser haft. Arbetet med fonden ställer krav på utvärdering och kartläggning av effekterna, vilket är bra. Evidensbaserad praktik bidrar till att stärka argumenten för förebyggande arbete jämfört med mer reaktiva arbetssätt. Det påverkar också synen på hur våra resurser ska fördelas, säger han.

”

Frågor som: har vi rätt personal och har vi frigjort de resurser som behövs kräver sina svar

Under en ganska lång tid har fokus i många kommuner varit att hålla kontroll på den egna förvaltningens kostnader; att hålla sin budget. Ekonomerna och de som arbetar ute i verksamheten har varit relativt åtskilda.

Optimerade resurser

– Med sociala investeringar handlar det snarare om att föra samman, att optimera sina resurser och att mäta det som utförs. Att gå från dagens system till ett mer samordnat är ett stort steg. Det krävs en rejäl ambitionshöjning för den som vill visa på såväl mänskliga som ekonomiska vinster med de insatser som görs. Det är ingen enkel sak, men det går, säger Tomas Bokström.

Något annat Tomas tycker är viktigt är att kommunerna får med sig regioner/landsting i arbetet kring sociala investeringar. I detta möte gäller det att försöka redovisa både behov och vinster hos såväl sig själv som hos övriga aktörer. *Vilka är det som lyckas med att genomföra sociala investeringar?*

– Det är en mycket intressant fråga som vi funderar en hel del på själva och ini-



Tomas Bokström
Foto: Anni Lindblad

tierar forskning kring. Det vi tycker oss se hos de kommuner som är i gång är att det är avgörande att ha högsta ledningen med sig i arbetet, att det finns en organisation på plats för att ta hand om det dagliga arbetet samt att frågan har landat politiskt, säger Tomas Bokström.

På SKL:s förra kongress (2011) lämnades ett uttalat uppdrag att fram till nästa kongress (2015) utreda hur sociala investeringsfonder kan användas. En hel del utredningsarbete är gjort, framför allt inom *Psynk*, men en del återstår.

– Uppdraget var ganska allmänt formulerat; vi skulle utreda vilka möjligheter som finns. För att slutföra kongressuppdraget bör vi nu göra någon form av uppsamling och samla ihop de erfarenheter vi fått, så att vi kan återrapportera 2015, avslutar Stefan Ackerby.

Läs mer: www.skl.se/psynk

Utöver det du kan läsa på webbplatsen finns också ett antal skrifter och rapporter att läsa och/eller ladda ned, bland annat: *Värdet av en god uppväxt*, *Sociala investeringar för framtidens välfärd*.

KOMMUN OCH LANDSTING BÖR GÅ HAND I HAND

Våren 2012 beslutade Ale kommun att inrätta en fond för sociala investeringar, efter tre års förberedelser. De valde tidigt att samverka med sina grannkommuner, men ångrar att de inte bjöd in regionen till sitt nätverk. Politiskt stöd och en sammanhållande kraft har varit tydliga framgångsfaktorer.

– Den här typen av arbete måste vara väl förankrat i systemet. Efter en utbildning i sociala investeringar förde jag en diskussion med mina politiker och ledande tjänstemän. Tillsammans gjorde vi ett besök i Nynäshamns kommun, där politikernas intresse verkligen väcktes och jag fick ett uttalat uppdrag att arbeta vidare med frågan, säger Birgitta Augustsson, processledare för sociala investeringar i Ale kommun. Hon berättar att de i dag dock ångrar en sak:

– Vi borde bjudit in regionen från start. För att lyckas i de här viktiga frågorna är det en förutsättning att kommun



Birgitta Augustsson

och landsting går hand i hand. Något som Birgitta däremot tror varit en framgångsfaktor är att hennes funktion funnits; att någon hållit ihop samverkansfrågorna.

Prioriterad fråga

– Det är inte en deltidssysselsättning att leda samverkan i utveckling. Att dessutom ha mandatet, intresset och fokuset från kommunledningen har varit ovärderligt. Frågan har varit prioriterad. Vi har haft många diskussioner, men det har hela tiden varit högt i tak. Det svåra är inte att skapa dokument, utan att gå från ord till handling, säger hon och förtydligar:

– Jag har arbetat aktivt med området sedan hösten 2009 och vi har kommit långt men ändå har vi inte kommit så långt. Det är ett tålmodsprövande jobb där det gäller att hålla i och hålla ut. Då är det viktigt att veta vart man är på väg och varför arbetet genomförs. Innan vi startade vår fond inventerade vi det förebyggande arbete som görs i kommunen. De kommuner som Ale samarbetar med är: Stenungsund, Orust, Lilla Edet, Tjörn, Kungälv och på senare tid även Härryda. De förstnämnda fem hade Ale redan ett inarbetat samarbete



Att dessutom ha mandatet, intresset och fokuset från kommunledningen har varit ovärderligt

med när allt drog igång, vilket underlättade. Kommunerna fick också stöd från stiftelsen *Idéer för livet*, som de fortfarande samarbetar med. En kommunövergripande utbildning syddes ihop och därefter frågade de sig: Hur kan vi hjälpas åt för att få till en förändring i våra styrsystem?

– Vi skrev en rammanual och funderade över hur vi skulle gå tillväga för att skapa fonder för social investering. Efter utbildningen skrev vi en rapport och konstaterade att vi stod inför en rad utmaningar. Våren 2010 genomförde vi heldagsworkshops i samtliga kommuner, med såväl politiker som tjänstemän. Vi arbetade både kommunövergripande och inom respektive kommun, säger Birgitta Augustsson.

Två investeringar

I Ale har det hittills gjorts två investeringar inom fonden varav en har kommit igång, en satsning på mellanstadiebarn. Barn i riskzonen identifieras och tillsammans med elevhälsan görs en kartläggning varefter de utvalda barnen får en livsledsagare.

Tillsammans med föräldrar, föreningar och skola försöker livsledsagaren bygga ett bra sammanhang för barnet. Grund-

tanken är att skapa nya möjligheter inom skolsystemet.

– Om insatserna faller väl ut kommer arbetssättet att implementeras i samtliga mellanstadieskolor. Vi vill hitta en metod som fungerar i hela kommunen och skapa arbetssätt som är hållbara.

Övergripande syftet

Det övergripande syftet med alla sociala investeringar i kommunen är att nå ett förbättrat skolresultat och att minska den psykiska ohälsan i skolan, säger Birgitta Augustsson. I Ale kommun funderar de på frågan med återbetalning till fonden, eller det konto där pengarna till sociala investeringar finns. En diskussion pågår och kommunstyrelsen avsätter årligen en viss summa ur sin budget till detta konto.

– Det är viktigt att alla förstår att det här inte är något projekt, utan att vi arbetar långsiktigt. Vår utmaning framåt är att hålla glöden vid liv och att se till att engagemanget sprider sig, så att det verkligen finns bränsle kvar på den operativa nivån. Det gäller också att politikerna håller intresset uppe, säger Birgitta Augustsson.

Under hösten 2013 kommer en ny

inventering av kommunens förebyggande arbete att genomföras, för att ta reda på vad det förebyggande arbetet kostar och om satsningarna görs på rätt ställe.

Ale kommun har en investeringsfond på tio miljoner kronor och har hittills beviljat medel till två investeringar:

Den första berör stöd till mellanstadiebarn i riskzonen och den andra är en satsning på en psykosocial ungdomsmottagning. Den förstnämnda satsningen har startat och kommer att delrapporteras i december 2014.

Funderar din kommun på att starta en social investeringsfond?

Här kommer Birgitta Augustssons tips:

1. *Gör en inventering: Vad vill ni, vart ska ni nå och vad behöver ni förändra?*
2. *Fundera därefter över hur arbetet ser ut i dag och om ni är nöjda med det.*
3. *Besluta er för vad ni vill satsa på och lägg sedan tid och kraft på just detta.*

SJU SNABBA FRÅGOR TILL...

...Jan Sturesson, partner och rådgivare inom Pwc, med fokus på bland annat ledning och styrning av organisationer samt strategiska omvärldsanalyser.

Vad anser du om begreppet sociala investeringar?

– Jag tycker vi bör ha ett bredare perspektiv; sociala investeringar gör begreppet lite för snävt. Det är mer en fråga om samhällsinvesteringar som jag ser det.

Har du några tips inför en utvärdering av sociala investeringar?

– Att utvärdera den här typen av satsningar kan vara väldigt komplext. Det gäller att utvärdera såväl input, output som impact. Det sistnämnda får man absolut inte missa, med koppling till både kostnads- och intäktssidan. Det är nämligen helt avgörande för att få en hållbar och lönsam affärsmodell.

Vilka frågor bör ställas vid en utvärdering?

– De frågor som kräver sina svar är:
Vad kostade det? Vad presterades/utfördes



Jan Sturesson
Foto: Leif Johansson / XRAY

(mätt i exempelvis kostnad per timme, person eller insats) och *slutligen vilka effekter har vi fått*, det vill säga har vi uppnått våra mål?

Det är dessutom mycket viktigt att dessa frågeställningar finns med från start, så att alla inblandade vet hur de kommer att bli utvärderade.

Ska man utvärdera på egen hand eller lägga ut uppdraget?

– Det är viktigt att den som äger uppdraget har hård egen kontroll. När det sedan gäller effektmätning tycker jag den ska göras av en extern part. Det blir seriösare och bygger förtroende på ett annat sätt.

Vad är en hållbar lösning enligt dig?

– Den ska vara hållbar ur tre perspektiv: *socialt, ekonomiskt* och *miljömässigt*. Det är viktigt att ha en holistisk syn.

Vad krävs för att lyckas med sociala investeringar?

– För att undvika »territoriella silos« är det viktigt att hela tiden arbeta över gränser, sektorer och branscher. Här bör vi fundera över hur vi bäst skapar dessa arenor. Något annat som är intressant för exempelvis en kommun är att våga testa nya produkter och tjänster som exempelvis sam-

OM MÖTESPLATS SOCIAL INNOVATION

Mötesplats Social Innovation (MSI) är en kunskapsplattform med nationellt och internationellt fokus inom området social innovation och samhällsentreprenörskap. Det innebär utveckling, koordinering och spridning av kunskap inom området. Vi ger ut skrifter, genomför seminarier, omvärldsanalyser och medverkar i olika utvecklingsprojekt.

MSI startade hösten 2010 på uppdrag av KK-Stiftelsen. Malmö högskola är värd för MSI och har tillsammans med Region Skåne beslutat att permanenta och driva vidare verksamheten. I december 2012 beslutade regeringen att formellt utse Malmö högskola med Mötesplats Social Innovation till ett nationellt kunskapscentrum för samhällsentreprenörskap och social innovation.

MSI har idag ett antal partner och vänner som på olika sätt vill främja social innovation och samhällsentreprenörskap i Sverige. Partner blir man genom att betala en avgift på 20.000 kronor, som en stark markering att man aktivt vill bidra till områdets utveckling. Vän blir man utan avgift och om man har en verksamhet inom området samt på andra sätt vill samarbeta för att främja området. Vänner är ofta ideella organisationer och andra som verkar för sociala innovationer och samhällsentreprenörskap.

Fokusområden:

De sex fokusområden som MSI arbetar med idag är *Ledning och Organisation, Designprocesser, Resultatmätning, Finansiering och Affärsmodeller, Affärsverksamhet och Samhällsnytta* samt *Forskarnätverk*.

För mer information om partnerskap eller hur du kan bli vän: kontakta Eva Engquist, ordförande i styrgruppen eller Hanna Sigsjö, verksamhetsledare.

Kontakt

Eva Engquist
Ordförande styrgruppen
T: 070 857 79 14
eva.engquist@mah.se

Hanna Sigsjö
Verksamhetsledare
T: 070 965 54 33
hanna.sigsjo@mah.se

Erika Augustinsson
Omvärldsanalys, strategi och policy
T: 072 526 40 09
erika.augustinsson@mah.se

Rebecca Allen Lamptey
Redaktör och ansvarig sociala medier
T: 070 429 12 92
rebecca.lamptey@mah.se

Fredrik Björk
Forskarnätverk
T: 070 925 29 54
fredrik.bjork@mah.se

Per-Anders Hillgren
Designprocesser
T: 070 285 62 67
per-anders.hillgren@mah.se

Jeanette Persson
Evenemangsansvarig
T: 070 175 88 24
jeanette.persson@mah.se



www.socialinnovation.se
www.facebook.com/socinn
www.twitter.com/MSISweden